П. А. КУЛІШ

МАГОМЕ́Т и ХАДИ́ЗА

ПОЭ́МА

PG
3948
K856M3
1883
c.1
ROBA

Печа́тано вві Льво́ві
в друка́рні Каро́ля Будве́йсера
Р. Б. 1883

4.21.

МАГОМЕ́Т И ХАДИ́ЗА

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
John and Mary A. Yaremko Foundation

http://www.archive.org/details/mahomtikhadz00kull

П. А. КУЛІШ

МАГОМЕ́Т И ХАДІ́ЗА

ПОЭ́МА

Печа́тано вві Льво́ві
в друка́рні Каро́ля Будвейсе́ра
Р. Б. 1883

LIBRARY
JAN 31 1996
UNIVERSITY OF TORONTO

Нáкладом Автора.

ЗАМІСТЬ ПЕРЕ́ДНЁГО СЛО́ВА

про

МАГОМЕ́ТА.

Ще як він був незна́ний и вбо́гий, полюби́ла ёго́ бага́та вдова́ в Ме́цці, на имя Хади́за, и хоть у ёго́ рідному кра́і було́ в звича́і многоже́нство, не засмути́в Магоме́т своéі дружи́ни ні одніéю сопе́рницею: доде́ржав ій вірности два́ццятьчоти́рі ро́ки, по́ки жила́ вона́ на світі. Як зроби́всь він пе́рвим чоловіком між Ара́бами, одна́ з найвродли́вших же́нщин, Ае́ша, сказа́ла ёму́ раз: „Чи не стара́ ж у те́бе жінка? чи не посила́е тобі Бог мене́ за лу́ччу дружи́ну“? — „Во и́мя Бо́га, ні! відказа́в Магоме́т. Не мо́же бу́ти лу́ччоі дружи́ни над не́і: бо вірувала вона́ в ме́не тогді, як лю́де мно́ю поневіря́ли, підняла́ мене́ вго́ру тогді, як був я вбо́гий и як мене́ го́нено“.

Дрепер.

Не говори́ зо мно́ю про коха́ннє,
Про жи́зні цвіт, про ща́стє... Ти не зна́еш,
Яку́ своім діво́чим залиця́ннєм
Тонку́ струну́ в душі́ моій торка́еш.

—

Ае́шо лю́ба, со́няшне серде́нько!
Ти всі квітки́ хотіла б осия́ти,

Заговори́ти с ко́жною любе́нько
И приголу́бить, як дити́ну ма́ти

—

Та мій цвіто́к незри́мо процвіта́с,
Незри́мо ди́ше со́нця красото́ю:
Над ним и в день и по ноча́м сия́с
Світи́ло ща́стя ві́чною любо́въю.

—

И по́ки тху мого́, поки́ Алла́ху
Уго́дно на землі́ мене́ держа́ти,
Не бу́де той, хто не досту́пен стра́ху,
Очи́ма и́ншоі собі́ шука́ти.

—

Ти ка́жеш, лу́чча, кра́шша? Ні одно́і
Нема́ на сві́ті лу́ччоі и не бу́де....
Во и́мя Бо́га, красоти́ тако́і
Не ба́чили нико́ли грі́шні лю́де!

—

Возьми́ у ме́не о́чі, подиви́ся
На не́і з ви́сока, з небе́с пречи́стих,
Звідкі́ль всі по́мисли святі взяли́ся
И чу́вства пра́ведні серде́ць огни́стих.

—

Як в глибиню́ бездо́нну океа́на
Алла́х всезря́чим прозира́е о́ком,
Як до схід со́нця над ночни́м тума́ном,
Зоря́ над со́нним сві́тицця восто́ком:

—

Так в Магоме́тову прозрі́ла ду́шу
Хади́за, Бо́же о́ко, со́нце я́сне,
И зрозумі́ла все, про що̀ я му́шу
Віща́ти ми́ру, до́ки и́ жизнь пога́сне.

—

Я був малий, мизе́рний и незна́ний, —
Вона́ мене́ між ти́сячами вздрі́ла,
И зо́лото й верблю́дів карава́ни,
И всю судьбу́ міні́ свою́ вручи́ла.

—

Мене́ лиха́ тісни́ла ворожне́та,
Вона́ мов ске́ля при міні́ стоя́ла,
И оклеве́таного Магоме́та
На всю вселе́нную б не проміня́ла.

—

Тиня́вся я проміж людьми́ чужи́ми, —
Вона́ міні́ мов со́нце осміха́лась,
И помишле́ннями її святи́ми
Моя́ душа́, мов пе́рлами, втіша́лась.

—

У нищеті́ я не́ю був бага́тий,
В бага́цтві не́ю був я милости́вий:
Вона́ роби́ла, що з моє́і ха́ти
Уті́шеним вихо́див нещасли́вий.

—

Неха́й Алла́х усю́ красу́ по світу
В оди́н алма́з бесці́нний позбіра́е, —
Не засия́е він так Магоме́ту,
Як дух Хади́зи перед ним сия́е.

ПРО́ЛОК Г.

I.

Роски́нулась есй по всій землі широ́ко;
Импе́рия Всеми́рна зве́сся зго́рда.
Моря́, земля́ и все на ній, що̀ ба́чить о́ко,
Усе́ твое́, нево́ля и свобо́да.
Свобо́да ти́сячам, нево́ля милліо́нам:
На тім стоїш, пану́еш, порядку́еш.
Все покоря́ецця тобі й твоїм зако́нам,
А хто б опе́рсь, до ко́реня зруйну́еш.
Так пра́виш світом ти и над царьми́ царю́еш.

II.

Оди́н був тілько царь, та не від сёго ми́ру,
Що не́хтував страшну́ твою́ поту́гу.
Носи́в коро́ну він ис те́рну, а порфи́ру
С карма́зину, невірам на нару́гу.
Ти віддала́ й ёго́, чере́с свого́ Пила́та,
Лихи́м Жида́м на му́ку й на пропя́ттє;
И хоть були́ в твого́ поми́ті ру́ки ка́та,

Та заслужила вічне ти проклятте,
И не спасе́ тебе́ ні ро́зум, ні завзя́тте.

III.

Прокля́в Госпо́дь всі пять столи́ць твоїх вели́ких,
Поча́вши віт тебе́, Ерусали́ме:
Россіяв Жидову́ проміж чужі язи́ки . . .
Тебе́ ж оста́ннёго прокля́в він, Ри́ме:
Щоб ти поба́чив, як стовпи́ твої крушились,
Що ти на них свою́ главу́ возно́сив,
Як там по и́ншому зако́нові молились,
Куди́ нові скрижа́лі ти прино́сив
И, замість Го́спода, себе́ в них превозно́сив.

IV.

На всій импе́риі, що Ри́мською прозва́ли,
Лягла́ печа́ть проклятія страшно́го,
Що ду́ха Бо́жого в живо́му не позна́ли,
Аз ме́ртвого собі зроби́ли Бо́га,
И поглуми́лися над пра́вдою свято́ю,
Котро́ю дух Госпо́день в нас сия́е,
Над вічним Божество́м и не́ба висото́ю,
Куди́ и ро́зум наш не досяга́е,
Котру́ оди́н Творе́ць всёго́ живо́го зна́е.

V—VIII.

Озва́вся був проти́в вели́кого сканда́лу
Святи́й фило́соф, Не́стор Царігра́дзький,
Та о́ддано ёго́ безбо́жним на пота́лу,
Що їх роди́в на світ влади́ка а́дський.
Заму́чили ёго́, як и того́, що Бо́гом
Зроби́ли ме́ртвого, на глум россу́дку:

На клеветй клевéт нагромоздйли стóгом,
А з мук ёгó тяжкйх зробйли шýтку,
Припрáву до свогó попівського прибýтку.

IX.

„Ой хто б нам дав крилі, крилі мов голубйні,
Мовляли тайкомá Несторияне,
Щоб звіцці нам летіть в далéкі украіни,
Покйнувши се збóрище погáне!
Осóбмося, братй, як птах на зді висóкім,
Ратýймо чйстую любвй наýку,
Злучáймо прáведність из рóзумом глибóким,
Нехáй достáнецця від діда внýку,
И всолодйть ёгó потóмкам жйзні мýку“.

X.

И забірáли все своé добрó убóге,
И до степів Арáбських прямувáли,
И, проклинáючи золóчені чертóги,
Собі хатй в пустйні будовáли.
И вірні, бáчивши, що сі Несторияне
Немóв свічкй у Цéркві погасйли, —
Як сéрцем и умóм справдéшні Християне,
Притýлку серед них собі просйли,
И пóрох від чобіт Царгрáдзький обтрусйли.

ПІСНЯ ПЕ́РВА.

I.

Ара́вия ... Се тут Еги́пецькі божи́ща,
Ону́фиси та Мне́виси забу́лись;
Се тут, скита́ючись бес ха́тнёго жили́ща,
Жиди́ до Го́спода свого́ верну́лись.
Тут, на горі́, грімі́в кріз тучи го́лос Бо́га,
Еди́ного предві́чного влади́ки;
Тут по́ломъем в ночі́ значи́лася доро́га;
Тут ся́евом сия́в проро́к вели́кий,
И покоря́вся ёму́ в пусти́ні ка́мінь ди́кий.

II.

В землі́, реко́мій Уц, мудре́ць тут прояви́вся.
Що Бо́га звав на суд за го́ре жи́зні.
И перед ним умо́м и се́рцем покори́вся,
Як полили́сь вели́чні укори́зни.

Упа́вши ниць, тремтíв од сло́ва, як од гро́му,
Все тво́риво в душі́ одмалюва́лось.
И Бо́гу ви́шнёму, еди́ному свято́му,
Бессме́ртна в се́рці пісь озва́лась,
Наро́дам и вікам наслíддем вічним ста́лась

III.

Ара́вие! ти, мов той ум фундамента́льний,
На ка́мені твердо́му оснува́лась.
Ти ма́єш стро́гий вид, заду́мчиво-печа́льний,
И Камени́стою в сусíд назва́лась.
За те ж тебе́ лихí сусíде оббега́ли,
Не то́впились в суху́ твою пусти́ню.
Твоí джикгитарí тира́ннії не зна́ли,
Храни́ли во́лю й пра́вду, як святи́ню,
Твори́ли си́льним суд, а вбо́гим милости́ню.

IV.

Ара́вие! ти, мов той Бедуíи ревни́вий,
Камíннем та песко́м обгороди́лась,
Схова́лась од чужи́х у за́тишок щасли́вий,
Над мо́рем, як над зе́ркалом, схили́лась.
Там ра́ем пи́шним ти, барви́стим зеленíла,
Про твій оа́зис морехо́ди зна́ли,
До те́бе паруси́ носи́ли іх, мов кри́ла;
Щасли́вою вони́ тебе́ прозва́ли,
И про те́бе казки́ диво́вижні каза́ли.

V.

С тебе́, Ара́вие, с твого́ двойно́го ло́на,
Як з дре́внёі Юде́і й Самари́і,
Пови́нен в мир прийти́ нови́й творе́ць зако́на,

Возвишенний, як óний Син Марії . . .
Вже він прийшóв, пророк, пустині просвітитель,
И шéствуе, незнáний ще нікóму,
Ні рóдичам близьким, од них далéкий житель,
Ні рідній нéнці, ні собі самóму,
Спасéнних зáдумів поэту мовчязнóму.

VI.

Не ключа журавлів по над степóм неслáся,
Не з вирею летіли сірі гуси,
Не низка байдаків по мóрю простяглáся:
То степові човни плили по сусі.
Беспáрусні човни, безвéсельні кгалéри,
Гуськóм плили и пливучи хитáлись:
Двугóрбі въючаки, цібáті дромадéри
В песку глибóкому немóв купáлись,
И порохи стовпóм за ними підіймáлись.

VII.

Се з Мéкки каравáн до Сирії прямуе,
Из здóбиччю морських пучин глибóких,
Щоб накупить всёгó, щò жéнщину чаруе,
И нарядить Арáбок світлоóких.
Корáлі дорогі та жемчуги Цейлóнські,
З бальзáмами, алóем, комфорóю,
Навъючять каравáн блавáтусом Сидóнським,
Кармáзином, серпáнками, тафтóю
И білою, як на Ливáні сніг, габóю.

VIII.

Та Магомéт не мав у всёму каравáні
Ні зéрнятка. Се все булó Хализи,

Багáтоі вдовй, між паніями пáні,
Що торг велá від Инда до Тавризи.
Він — хлóпець молодий, ії підпарубóчий,
Вдовйченко убóгий, та вродлйвий
Псувáв не знáючи солóдкий сон дівóчий...
Висóкий був, румяний, чорнобрівий;
Мов та Полярниця, ясні блищáли óчі.

IX.

А гóлос — водопáд, гучний, дзвінкий, грімýчий,
В садý в Хадизи, у раю земнóму,
Що рйне кришталéм з нахйленоі крýчи
И по пескý шумýе золотóму.
Ніхтó в Арáвиі на дикій кобилйці,
Що в табуні залйгало аркáном,
На вихрі степовім, блискавконóгій птйці,
Не мчавсь такйм орлáном-гуррикáном:
Так тілько смéрти дух летйть над океáном.

X.

Ніхтó стрілй в орлá так не пускáв висóко,
Не здобувáв ёгó з за хмар летýчих;
Ніхтó не поринáв у мóре так глибóко,
И в гéрці не являвсь, так гóрдо звýчи.
В розмóві ж и діди ёгó остерегáлись,
Щоб не довів до соромá старéньких,
А дрýзі рóзумом живйм ёгó пишáлись,
На нёго нáдились дівчáчі нéньки,
И бігали за ним хлопята молодéнькі.

XI.

Хлопя́т любив, з дітьми́, мов сам дити́на, гра́вся.
Вони́ ёму́ здава́лися пташка́ми;
Їх ре́готом та ско́ками втіша́вся,
И весели́всь забу́тими пісня́ми.
А по́слі пустотні́ впада́в у сум глибо́кий,
Під па́льмами хова́вся мовчязли́вий,
Скита́всь по камяні́й пусти́ні одино́кий,
Мов за́ходень, страте́нець нещасли́вий,
Серед чужи́х люде́й безлю́дник боязли́вий.

XII.

То не була́ журба́, що він мали́й и вбо́гий
Поміж вели́кими багатиря́ми:
Що цілини́ ёму́ не о́брють круторо́гі,
Не хо́дять ко́ні в нёго табуна́ми;
Що чабани́ ота́р у нёго не пильну́ють;
Що не ёго́ верблю́ди карава́ном
Од мо́ря Кра́сного до Чо́рного прямо́ють;
Що не зову́ть ёго́ вели́ким па́ном,
Ні ше́йхом-ді́дичем, ні кня́зем, ні гетьма́ном.

XIII.

Жури́вся він, чого́ ёго́ наро́д куми́рам,
Мов Го́споду живо́му, покланя́вся!
Чому́ славе́тникам, тим шейхам, тим эми́рам,
Так як ёму́, Бог жи́зні не явля́вся!
Про Бо́га жи́зні він, ще хло́пчиком мале́ньким,
Чува́в у Бо́зрасі, форте́ці Кгре́цькій,
Як в Си́рию ходи́в из дідусе́м старе́ньким
Та гостюва́в в оби́телі черне́цькій.
И снивсь ёму́ той Бог в землі́ ёго́ оте́цькій.

XIV.

Там, в Мéцці гóроді, над водяни́стим лýгом,
В найста́ршому зо всіх стари́х святи́лищ,
Стоя́ло годови́м, чи повсякдéнним, крýгом
Трі сóтні шість деся́т гидки́х страши́лищ;
А серéд них лежа́в, замíсть живóго Бóга,
Бездýшний ка́мінь, що упа́в ис хма́ри
И назначи́в що-дня́ чудóвища святóго,
Щоб честь ёмý и ша́ну воздава́ли,
Твори́ли молитви́, ака́фисти співа́ли.

XV.

Гордýючи дурни́м, паскýдним суевíрством,
Завóдив Магомéт про нёгó мóву,
Та, за рахóваним попівським лицемíрством,
Перéпято дорóгу ёго слóву,
И на́звано ёгó недóвірком проклятим,
Що по діда́х наслíддя не шанýє,
Що, догоджа́ючи вольнóдумцям завзя́тим,
Перéкази спасéнницькі руйнýє,
И рóзумом мирськи́м гріхóвно коверзýє.

XVI.

„Во и́мя Бóга, ви, що зви́шше просвіти́лись,
Ви, що з небéс премýдрість осягнýли,
Що для грома́дзького спасéння народи́лись,
И ввесь нарóд у тéмряву втягнýли!
Промóвив Магомéт жерця́м серéд Кааби:
Возьмíть меча́ Дама́ського ясно́го,
Що на ёгó клинóк не впа́ло óко ба́би,
И ви́беріть бойця́ найголіннóго,
Котрóго чéствують по всій землí Ара́би.

XVII.

Я, сирота́ малий, убо́гий и незна́ний,
Що в Бо́зі вся моя надія й си́ла,
Пійду́ ш шаблю́кою на пе́рвого між ва́ми,
И Асмоде́ю обруба́ю кри́ла.
Коли́ сі камяні́ боги́ очи́ма ба́чять,
Коли́ сі глушани́ уши́ма чу́ють,
Неха́й вони́ тому́ кіне́ць из нас призна́чять,
Кого́ жерці́ безбо́жним имену́ють,
Недо́вірком зову́ть, кощу́нником плямую́ть".

XVIII.

Тогді́ шчини́вся гук в святи́лищі страше́нний
Всі кулаки́ уго́ру підійма́ли.
Заверещáв наро́д, зави́в, мов пес скаже́нний.
Жерці́ оде́жу на собі́ подра́ли.
Сто рук жорстки́х, міцни́х вхопи́ло Магоме́та,
И волокло́ ис ка́пища на стра́ту.
Кипі́ла кле́котом попі́вська ворожне́та,
Бес су́ду віддава́ла в ру́ки ка́ту,
И обіця́лась дать с Каа́би ще́дру пла́ту.

XIX.

Під сей безу́мний час Хади́за з улема́ми
Несла́ в святи́лище дари́ вели́кі,
Щоб карава́н жерці́ своі́ми молитва́ми
Перевели́ чере́с пусти́ні ди́кі.
Поба́чивши свого́ коха́нця молодо́го
В рука́х у душмані́в лихи́х, запе́клих,
Мов у стальни́х кліща́х и ле́дьві вже живо́го,
Озва́лась у слова́х ніжни́х да те́плих,
Чере́с приятелі́в и слуг своі́х доте́пних.

XX.

Як віск од со́нечка, так змя́кнули від зло́та
Лихі́ жерці́. Прига́сла ворожне́та,
И навіже́нная, розлю́чена темно́та
Поки́нула души́ти Магоме́та.
И, ви́рвавши из рук попи́хачів жере́цьких,
Хади́за в карава́н ёго́ посла́ла,
У Си́рию, до городі́в торго́вих Кгре́цьких,
Ийти чере́с сухі́ степи́ каза́ла,
И так слугу́ свого́ від сме́рти рятува́ла

XXI.

Сина́ю, го́ро сла́вна и свята́ во ві́ки!
Чи чу́еш, хто се, в о́бразі смире́ннім,
Набли́живсь до тебе́? Се знов проро́к вели́кий,
Круши́тель и́дольства в верте́пі те́мнім,
В верте́пі, де попи́ просла́вились розбо́ем,
И „чо́рну дань“ на всіх нас наложи́ли,
И повелі́ли нам, щоб ми крі́ва́вим бо́ем
И я́дом підступу люде́й души́ли,
А ім, из ві́ку в вік, сліпу́ючи служи́ли.

XXII.

Загле́дівши твою́ свяще́нную верши́ну,
З верблю́да ссів слуга́ Хади́зи ди́вний,
Роски́нув по́драну в Каа́бі жупани́ну,
И сотвори́в намáз, обря́д стари́нний.
Крижéм простéршися, облобиза́в ту зе́млю,
Що вождь Изра́ільский топта́в нога́ми,
Як пи́щу з небеси́ випро́шував даре́мню
И во́ду с ка́меня точи́в річка́ми,
И напова́в наро́д з верблю́дами й бика́ми

XXIII.

Був ра́нок, и земля́ ще тілько нагріва́лась,
Під по́дихом ночно́і прохоло́ди.
Кріз прозирни́й тума́н, гора́ Сина́й здава́лась
Ковче́гом золоти́м, вінце́м приро́ди, —
Ковче́гом тим святи́м, що дво́е херуви́мів,
Таі́нственними крі́льми осіня́ли,
И бестіле́сного Влади́ку серафи́мів
У ся́еві своі́м изобража́ли
Перед тіле́сними Изра́іля оча́ми.

XXIV.

„Яко́ю був есі́ ти си́лою натхне́ний,
Проро́че Бо́жий, ду́ху яснозря́чий?
Промо́вив Магоме́т в душі́ своі́й смире́нній,
В душі́ на пра́вду и любо́в гаря́чій:
Чого́ жезлу́ твойму́ и ка́мінь по́коря́вся,
И не́бо слу́хало твого́ глаго́лу?
Як ти над всі гріхи́ Изра́іля підня́вся?
Як серед блискави́ць зійшо́в на го́ру,
И удосто́івся из Ві́чним розгово́ру“?

XXV.

Стоя́ли всі круго́м и ди́вом дивува́лись
Тому́ нама́зові сере́д доро́ги,
Покло́нам тим земни́м, що з ни́ми вирива́лись
Слова́ які́сь душе́вноі тревоги....
„Ось слу́хай, Магоме́т, сказа́в ота́ман си́вий:
Ми ба́чимо, що ти, чере́с ту сва́рку
Ж жерця́ми в ка́пищі, зроби́всь мов юроди́вий,
А був ти хло́пець ду́же до́брий з ма́лку,
И ба́чити тебе́ таки́м химе́рним жа́лко.

XXVI.

„Та ще ж Хадиза нам, кохана наша пані,
Наказ дала — тебе, як око в лобі,
В дорозі берегти. Святе її бажаннє:
Бо так тебе терзали там жорстоко
(Отсі самі слова міні вложила в ухо),
Що, дивлячись на тебе, вся тремтіла,
Колиб не визівнув еси між злюк и духа....
И відойти до дому не хотіла,
А все тобі у слід, мов синові, гледіла

XXVII.

„Ще вельми молода, сестра тобі літами,
Та не було дітей в її старого,
То й ми, отамани, їй здаємось синами.
Пожалься Боже, віку молодого!
Казав міні факир, що хоче йти в черниці
И все добро на манастир оддати.
Такої другої й не знаю молодиці,
Вона не пані нам, а рідна мати:
То мусимо їй всяк служити и вгождати

XXVIII.

„Встань, Магомете: ось колодізь при дорозі,
Що людям не дає від зги вмерти.
Хтось викопав у помислах о Бозі:
Надписано: Благотвори й по смерти.
Тут буде нам гаразд верблюди попасати
Поснідаймо: бо ти вже цілі сутки
Не ів, не пив води, мов хочеш поміратн.
Тебе гнітуть якісь таємні думки....
Молись, то й закінчиш ис совістю рахунки“.

XXIX.

— „Рахунки с совістю!... Ось подивись на зорю,
Як перлами лилію обсипає,
Або на лебеді, як плещуцця на морю:
Так дух мій перед Господом сияє“.
И Магомет устав, и виріс перед ними.
Товариші єго не впізнавали....
Якимись дивними, усім немов чужими.
Єго и постать и обличчє стали.
Всі оступилися, ззирались и мовчали.

XXX.

„Господь мене крепить не хлібом, иншим брашном,
А напоів водою благодаті:
Трапезуватиму під небесами смашно
На тій горі, мов у царскій палаті“.
И пішки він пійшов степом од каравана —
Ніхто не смів єго впиняти словами, —
И в мареві світивсь, мов серед океана
Сияє молодик над облаками.
Дивились єму в слід, розводючи руками.

XXXI.

„Хлопята! обізвавсь акга, отаман сивий,
Возьміть ви по шматку павидла з медом,
Сідайте на свої бахмати довгогриві,
И ідте назирцем за Магометом.
Луки и ратища заздалегідь готуйте:
Бо в тій горі непевно по байраках.
Мов на розбійника, на звіря там чатуйте...
Не знає Магомет из роду страха:
То ви гледіть, щоб як не згинув бідолаха“.

XXXII.

Розлігся караван при степовій дорозі,
На вколішки попадали верблюди.
Мов у чумацькому укладистому возі,
Харчей у вьюках повно и посуди.
„Нехай в Эдемі той мов пальма процвітає,
Хто викопав колодізь сей спасенний“!
Рече старий акга, и брашно розділяє:
Фініки, смокви, в маслі сир пряжений,
Павидло медове и кофій лікарственний.

XXXIII.

Коли ж курить-летить до них щось по пустині,
Мов стровус той цібатий, довгоногий.
„Се з Мекки шлють до нас якісь нові новини...
Колиб не надали печали да тревоги“!
Прибіг іздець, як жар. Коняка важко дише;
Ввесь піною, мов карабель, окрився;
Боками, мов той міх у коваля, колише;
В пісок ногами по борідки врився.
Знеможений іздець на гриву похилився.

XXXIV.

Се від Хадизи лист, довженний, кручковатий...
По чорному червоним пописала.
Не кожен би й факир зъумів єго читати.
В тому листі так до акги казала:
„Благополучен будь у пищі и в напої,
Отамане акго, во вік щасливий,
И догоди міні в моїй вельможній волі,
Хадизі, госпожі твоїй правдивій.
Бувайте й юнаки из ним щасливі й живі“!

XXXV.

До се́рця ру́ку всі, як ли́чить, прикладáли,
Хили́ли го́лову кг землі́ смире́нно;
Як бодяки́ верблю́д, слова́ с письма́ ковтáли,
Від по́вісти ж в очу́ роби́лось те́мно.
„На мо́рі си́нёму вві сні я опини́лась.
Ревли́, мов бугаі́, страше́нні фи́лі
Одни́м одна́ звізда́ на небесáх світи́лась.
Вітри́ вовкáми скі́глили та ви́ли,
И з Магоме́том ми, мов два листки́, тремті́ли.

XXXVI.

„Нехáй мене́ прости́ть: бо він не знáє стрáху.
Так сни́лось. Аж дивлю́сь, ёго́ не стáло....
Ёго́ нещáсного, блідо́го бідолáху,
Морське́ чудо́вище вхопи́ло й ростерзáло.
Я гі́рко плáкала, и слі́зми доповня́ла
Ревýче мо́ре, глибиню́ бездо́нну,
У грýди би́лась, на собі́ оде́жу рвáла..
Розбýджено мене́ плачýщу-со́нну,
И я тогді́ свою́ судьбý благословля́ла.

XXXVII.

„И знов заснýла я; знов сон міні́ присни́вся:
Седі́ли ми удво́х из ним над мо́рем;
У мо́ре-зе́ркало небе́сний склеп диви́вся
И дух, уто́млений недáвнім го́рем,
Відпочивáв. Аж ось водá заколихáлась,
И с під води́ чудо́вище страше́нне
На бе́ріг лáпами де́рецця. Я перелякáлась,
А він: „Не бійсь нічо́го коло ме́не:
„Диви́сь, як лáщицця се чýдище мерзе́не“.

XXXVIII.

„И справді приповзло́ воно́; мов пес ласка́вий,
Хвосто́м виля́ло и заговори́ло:
„Ти — світ землі́ нови́й, нови́й архáнгел слáви,
„Ти — вікові́чне правоти́ світи́ло“....
Тут мо́ре заревло́, земля́ заколиха́лась,
И все під небеса́ми стрепену́лось;
Морська́ вода́ з огне́м в хаóс перемішáлась...
Я се́рцем як дитя́ мале́ вжахну́лась,
И с кри́ком и плаче́м трепе́щучи прошну́лась.

XXXIX.

„Тепе́р, поду́мавши над си́ми снáми
И всі виді́ння вва́живши глибо́ко,
Я ба́чу, що не спить, а сві́тицця над нáми
Аллáхове всеви́дящее о́ко.
Аллáх, ёго́ се Бог, еди́ний, бесконе́чний....
Не раз я чу́ла, як він озивáвся
Сере́д люде́й сліпи́х, на и́стину беспе́чних,
Як ду́ха в них свого́ влить силкувáвся,
И той Аллáх міні у ся́еві явля́вся.

XL.

„Нехáй же Магоме́т над вáми старшину́е.
Я му́шу и самá ёму́ кори́тись:
Він на свої́й главі́ десни́цю Бо́жу чу́е,
Влади́кою дав Бог ёму роди́тись.
Корі́теся ёму́, и що́ він вам накáже,
Моя́ під тим рукá и пі́дпись влáсна.
Да не смущáецця сим сло́вом се́рце вáше:
В моі́м добрі́ я самовлáстна.
Нехáй же слу́жить вам в доро́зі до́ля щáсна“!

XLI.

На світі не одна́ Марія Макгдалина
Проро́чими очима прозира́ла,
Що в ну́жденнім лиці сия́ла Бо́жа си́ла.
И на віки́ віків мир озаря́ла.
Хади́за ста́лася звізд́ою на Восто́ці,
Новоявле́нною зоре́ю пра́вди:
Не помили́лася вона́ в своїм Проро́ці.
Благовісти́телі любви́ й одра́ди,
Гони́телі в людя́х олжи́, лука́вства, зра́ди.

XLII.

Та де ж те се́рденько жіно́че, по́вне жа́ру,
Що б на́скрізь не проби́в ёго́ міч лю́тий,
Що б не доста́лося трево́гам на пота́лу,
Котри́х ёму́ й на не́бі не забу́ти?
Хади́зо! ти вво сні завагоні́ла го́рем;
Під се́рцем бу́деш ваготу́ носи́ти;
Гаря́чих ви́ллеш ти не рі́чку, ці́ле мо́ре,
И бу́деш сме́рти в Го́спода проси́ти,
Щоб сю страшну́ на світ дити́ну не роди́ти

XLIII.

Де ж Маго́мет, ота́ман карава́на,
Нови́й проро́к, посвя́чений любо́въю?
Тепе́р за нёго́ всі, як за свого́ гетьма́на,
Гото́ві йти до смертяно́го бо́ю.
Дале́ко вже забра́всь у степ: бо він ходо́ю
Був дру́гий Митрада́т Понті́йский,
Що насміявь не раз над кінською ступо́ю,
Як уганя́в за ним дикта́тор Ри́мський
За той, що да́вся нам в знаки́, півъо́стров
[Кри́мський.

XLIV.

Жива́ від се́рця річ небе́сну си́лу ма́є:
Бо же́нщина — проро́к нові́ віри.
Не так, як письмаки́, вона́ ум оберта́є,
Не так слова́ куе́, як лицемі́ри.
Хади́зина душа́ у слуг її вселилась,
И Магоме́т для них преобразився,
Немо́в є пере́д оче́й завіса відслонилась,
Немо́в їх ро́зум з ра́зу просвітився,
Або́ в пере́путті їм херуви́м явився.

XLV.

„Не да́рмо звір присни́вс Хади́зі милости́вій!
Рече́ стари́й акга́ в тяжкі́й трево́зі.
Коня́ міні́, коня́!... О ча́су нещасли́вий“!
И стро́вусом помча́вся по доро́зі.
Як се́рце закипи́ть чи ра́достю, чи го́рем,
Він ста́рість, мов оде́жу, с пліч ски́дає,
И дух ёго́ палки́й ши́роким гра́є мо́рем,
И по́ломъем у го́лову бурха́є....
Таки́й Ара́б, таки́м ёго́ вселе́нна зна́є.

XLVI.

Ара́бе, посланцю́ свято́і пра́вди з не́ба!
Ти, чи́стий клю́чу че́сти и свобо́ди!
Красо́ висо́ких дум, квіто́к ясно́го Фе́ба,
Коро́но чоловіцькоі приро́ди!
Ми, зерка́ло німе́ наро́дів благоро́дних,
Твій обра́з но́симо в душі́ убо́гій,
И, серед всіх твоі́х забу́тків иноро́дних
На манівця́х вселе́нськоі доро́ги,
Найвиразні́йш твій тип хова́єм чи́стий, стро́гий.

XLVII.

Тим я оди́н дзвоню́ у стру́ни золоти́і
Про те, що̀ вороги́ твої́ лука́ві
Осмі́ю́ють-хуля́ть, мов дуросві́цькі мрі́і, —
Твої́ культу́рні пра́ці велича́ві.
Коли́б хоть стих оди́н з банду́ри мовчязно́і
З вітра́ми залетів у сла́вну Ме́кку, —
Він, мо́же б, доторкну́вся крило́м души́ чутко́і,
Мов той зефи́р у полуде́нну спе́ку,
И спогада́ли б там про ро́дичку дале́ку....

ПІСНЯ ДРУГА.

I.

„Господь мене пасе“, казáв колись щасливий
Израільский нарóд у Палестині,
Як зацвіли сади над вóдами та ниви,
Немóв у нашій рідній Україні.
Мовляла сі словá и в гóроді Хадизи
Душá лагідна, богобоязлива.
Скрізь пишно слалися, мов златоткáні ризи,
Лани филястого, густóго жнива,
И обиймáлася з винóкгроном олива.

II.

А тихі річеньки лелíли проміж ними,
И нáдили дівчáт у чисту вóду,
Щоб сміхом, жáртами, піснями голосними,
Мов чáрами, надихали природу.
Зійди, хто світ видáв, на ті підгірря пишні,
Що пáльмами й платáнами окрились.
Зійди, хто світ видáв, на гóрі ті великі,

Що по на́д хма́рами затумани́лись:
Такі дива́ тобі хиба́ у мріях сни́лись.

III.

Чату́ють ве́летні свій рай, свою доли́ну;
И снігови́ми ча́лмами сия́ють;
Кедра́ми-бу́рками окри́ли пле́чі й спи́ну:
Чатовників грома́ми оклика́ють.
Між ти́ми го́рами, стовпа́ми мироздання,
Хади́за пи́шним за́ймищем седіла,
И на всі чудеса́ Госпо́днёго созда́ння
Мов из ви́сот підо́блачних гледіла,
А ми́слями в сухі степи́ й поля́ летіла.

IV.

Там, на песко́вому, безо́стровному мо́рі,
Плив карабе́ль-верблю́д, що всі її надії,
Всі ра́дощі її, всі упова́ння в го́рі
И всі зата́єні жіно́чі мрії
Місти́в, храни́в и крив, невідомий нікому,
Алла́ху одному́, любо́ви Бо́гу,
Его́ Алла́хові, еди́ному свято́му,
Одкри́ті. На її тяжку́ трево́гу,
Верста́в той карабе́ль непе́вную доро́гу.

V.

Тут и хати́ й лавки́ всі килема́ми кри́ті;
Тут за́вісі густі од вітру захища́ють;
Тут му́ри камяни́ць у зе́млю тве́рдо ври́ті:
Громи́ з земле́ю ра́зом іх хита́ють.
А там, на мо́рі тім песко́вому хибко́му,
Верблю́да гуррика́н из ніг валя́е,

И фйлями песку́, мов чо́внику легко́му,
Зато́плені боки́ бъе-заливáе...
О Го́споди! твоя́ рукá ёго́ спасáе.

VI.

Спасé твоя́ міцнá десни́ця й Магомéта,
Сей світ у тéмряві сердéць жорсто́ких,
И не радітиме запéкла ворожнéта
По капищáхъ блиску́чих та висо́ких,
Що, мов той гад в раю, в роскішних вертоградáх,
Звивáецця, сичи́ть, жоло́м коли́ше,
Ховáе смéрти яд в цяцько́ваних принáдах,
На прáведність важéнним ду́хом ди́ше,
И при́суди страшні́ народолю́бцям пи́ше.

VII.

Такі́-то по́мисли одрáдні и сумни́і
Літáли над самі́тнёю душéю,
Фарбовéсільчаті, мов хмáри дощови́і,
Що й ся́ють и грімля́ть понад землéю.
О вро́до пи́шная, людзьки́х очéй утíхо!
Про що́ тебé нам до́ля посилáе?
Хибá про те, щоб ми ще гли́боше чу́ли ли́хо,
Як нам воно́ на сéрце налягáе,
И наш эдéм земни́й в геéнну обертáе?

VIII.

Хибá ж про те?... Вонá, красá людéй, Хади́за,
Вроди́лась, мов та жемчужи́на в мо́рі,
Бес пля́ми, осяйнá як в Азраíла ри́за,
Та й потону́ла у сирíцтва го́рі.
Тепéр, немо́в піснопісéнній Суламиті,

Алла́х з небе́с ій „бра́та“ посила́е,
Усі́ весе́лощі, всі солодо́щі в сві́ті
Оча́м ії души́, мов сон, явля́е, —
И в не́і з рук ёго́, як ви́хрем, вириває.

IX.

„Ні, не Алла́х, жерці́, кощу́нники Алла́ха,
Нечи́ста си́ла ро́зуму людзько́го.
Спокі́йсь, душе́ моя́, не заміра́й від стра́ха:
Жив Бог на небеса́х! впова́й на нёго.
Неха́й вони́ в мене́ одні́муть сі пала́ти,
Широкопле́чі під кедра́ми го́ри,
Мої́ сади́, луги́, мої́ поля́ бага́ті,
Верблю́ди у степа́х и су́дна в мо́рі, —
Не му́шу я тону́ть, як у безо́дні, в го́рі!

X.

„Аби́ він ті́лько був на сві́ті, со́нце пра́вди . . .
Краса́ людзько́го ро́зуму и се́рця,
Перенесу́ тогді́ я всі людзькі́ непра́вди . . .
Неха́й из ме́не й во́рог насмі́ецця;
Неха́й мене́ из ним леда́чі проклина́ють,
Безбо́жеством зову́ть святе́ натхне́ннє;
Неха́й на по́сміх нас всесві́тній виставля́ють,
И обре́кають на дурне́ гоне́ннє:
Для ме́не бу́де се — небе́с благослове́ннє“!

XI.

Так у сумні́й душі́ Хади́за промовля́ла,
Зітха́ючи від се́рця в самоти́ні,
Немо́в з зефи́рами трицятостру́нна гра́ла,
Суму́ючи по рідній Украї́ні;

Немо́в на могилка́х вітри́ листо́чки рва́ли
Ис по́вних роз, над пра́хом се́рцю лю́бим,
И благово́ніем одра́дним исповня́ли
Жили́ще спо́минок, котрі́ голу́бим,
Дарма́ що черес те свою́ весе́лість гу́бим.

XII.

Хади́зо! подиви́сь: чи то оре́л крила́тий
За дро́фою між ни́вами шуга́є,
Чи кінь під іздеце́м, драко́н огнедиха́тий,
Лети́ть и мов доро́гу пожира́є?
Жере́ доро́гу кінь, жере́ не нажере́цця...
Палки́й іздє́ць, як ра́тище схили́вся...
Чого́ ж так се́рденько заме́рло? чом не бъе́цця?
Мов лю́тий звір зуба́ми в нёго впи́вся.
И Бо́жий світ сукно́м похоронни́м окри́вся.

XIII.

„О сни мої страшні́, моє́ пророкува́ннє"!
Рекла́ Хади́за, и нежи́ва впа́ла.
Над не́ю ма́мка в плач; між слу́гами рида́ннє...
Вона́. мов бі́лий віск, німа́ лежа́ла.
Иде́ з листо́м іздє́ць, у зе́млю вту́пив о́чі...
Так! се́рце з да́леку біду́ почу́ло...
Справди́лись ві́щі сни, ясно́виддя проро́чі!
Ви, ра́дощі, до ра́ю полину́ли,
И зе́млю тра́вуром на ві́ки обгорну́ли!

XIV.

Вона́ злила́ всіх слуг в одно́ духо́вне тіло,
Нади́хала іх ві́рою свято́ю,
И, мов той херуви́м, на не́бо відлє́тіла,

Сияючи, як сонце, красотою.
„О, положу ж на ній страшне рукописаннє!
Речé іздéць, облившися слёзами:
Нехай ій Азраіл несé, на привітаннє,
Туди, де слёзи не течуть річками,
А райськими цвітуть сцілющими квітками“!

XV.

Почула віддалік Хадиза віщим духом
Самун той, що на світі звуть бідою.
Ёго познаемо не оком и не вухом:
Він віе сном лихим, гнете журбою.
Тепер, мов під ножем, нещасна стрепенулась;
Очима повела и стиха встала.
Взяла той лист страшний. Мов на кинджал на-
С такою болестю ёго читала, [ткнулась,
И, як од холоду, читаючи дріжала.

XVI.

Старий акга писав: „Хадизо милостива!
Да буде тінь твоя широка й довга!
Да будеш ти во вік весела и щаслива!
И щоб лиліями цвіла твоя дорога!
Не відпускали ми гонця твого бистрого,
Задержали, як вітра у печері:
Бо відповіднє в нас було б непевне слово,
Писали б до тебе одні химери.
Тепер же широко рошчиним правді двері.

XVII.

„Хадизо! спогадай, що все зникае с світа...
Земля стоіть. а люде переходять.

Сёго́ небе́сного вселе́нського завіта
Ніякі му́дрощі не перешко́дять.
Уся́кий чоловік — трава́ на зла́чнім по́лі,
А дні ёго́ — квітки́ на стебели́ні...
Чи жи́ти, чи вміра́ть, воно́ не в на́шій во́лі...
Одцвітемо́ в одній малій часи́ні,
Цвісти́муть и́нші там, де цвітемо́ ми ни́ні.

XVIII.

„Як лист прийшо́в до нас, яка́сь чудо́вна си́ла
Вхопи́ла с карава́на Магоме́та,
И понесла́ степо́м туди́, де б не посміла
Людська́ рука́ розопясти́ наме́та.
В захма́рню висоту́, на го́ру камяни́сту
Бажа́в летіти, як орли́ літа́ють,
Щоб там трапезува́ть трапе́зу Бо́жу чи́сту,
Де блискави́ць зубча́сті стріли ся́ють,
Громи́ про Го́спода до сме́ртних промовля́ють.

XIX.

„Я на́гонцем побіг моім коне́м крила́тим,
И ве́рхи розісла́в хлопя́т мото́рних,
Щоб на горі ёго́ з оче́й нам не втеря́ти,
Сере́д тих скель, стовпів предві́чних чо́рних.
И са́ме довело́сь тогді ёго́ здогна́ти,
Як лю́тий барс до нёго из за кру́чи,
Мов кіт страшни́й, рябий мургурополоса́тий,
Плигну́в и притаївсь, здоби́чи жду́чи.
Я ра́тищем метну́в, як бли́скавка зза ту́чи.

XX.

„Звірюка, мов драко́н, круг ра́тища обви́вся;
Хлопя́та из лукі́в ёго́ доби́ли,
И ко́жен з нас умо́м и се́рцем весели́вся,
Що Магоме́та ми оборони́ли.
Аж ди́вимось круго́м — нема́ ёго́ між на́ми.
Шука́ти, кли́кати, — луна́ луна́е,
И проміж ске́лями сумни́ми голоса́ми
Наш гук гучни́й зника́е, замовка́е...
Мовчи́ть пусти́ня знов, як сме́рти сон німа́я.

XXI.

„Коро́тке сло́во: вже сім день, як під горо́ю
Ми стоімо́, кочу́ем карава́ном.
Сім день шука́емо уся́кою поро́ю, —
Обма́нюе надія нас обма́ном...
А шку́ру ба́рсову, на до́каз піклува́ння
Про на́шого ота́мана и па́на,
Шлемо́ тобі з листо́м, вельмо́жна на́ша па́ні.
Бува́й по ста́рому до нас ласка́ва,
И да возви́сицця твоя́ під не́бо сла́ва“!

XXII.

Роспла́станий лежи́ть звірю́ка перед не́ю,
Мов спить, наівшись лю́дзького мяси́ва,
И, так як на труну́, з уби́тою душе́ю,
Схили́лася Хади́за, ле́дьві жи́ва:
„Не хо́чу и́ншого, поки́ ще ди́шу, ло́жа:
Умру́ на цім страше́ннім кладови́щі!
Прийми́ мене́, руко́ всемилости́ва Бо́жа,
Жари́ну в по́пелі на пожари́щі!
Поки́нь, душе́ моя́, поки́нь своє́ жили́ще“!

XXIII.

И, як по матері малолітки сумують,
Так сум німий обняв усю господу.
Ії великий жаль роздертим серцем чують,
И всіх немов опущено у воду.
Веселе займище зробилось могилками.
Оплакують Хадизу вірні слуги.
Свій плач ис теплими мішають молитвами,
Всесвітнім врачевством тяжкоі туги
И бесконечноі сердечноі недуги.

XXIV.

Безуміе любви, безуміе печали!
Найлуччі ліки ви у Бога жизні:
Ви, мов ті одводні спасительні канали,
Ратуете наш дух в єго оччизні:
Не даете гіркій печалі ви залити
Оччизну духа, розум благородний,
И мріями, мов сном, одводите неситий
Оччаяннєм той бистрень переходний,
Що обернув би дух у степ сухий, жостки́й, бес-
[плодний.

XXV.

Безуміе любви з безуміем печалі
Хадизу, мов джума, опанували,
И всі заповідні, святі ії скрижалі
Мережками фантазіі заткали.
Природа не змогла з недугою боротись,
Из безладом духовним и тілесним,
И здобула зі дна души свою літопись
Тим помишленіям величночесним,
Котрі наш дух ведуть по мановцям небесним.

XXVI.

Літо́пись пи́сано ще в о́ни лі́та ю́ни,
Як Магоме́т ис Си́риі верну́вся,
И в се́рці у ёго́ нові́ озва́лись стру́ни,
И дух нови́й в ёго́ душі́ прошну́вся,
И проповідував він ді́вчині Хади́зі
Слова́ любви́ Проро́ка з Назаре́та,
И, мов в архáнгельскій ясні́й небе́сній ри́зі,
Явля́лась ій приро́да Магоме́та,
Ще з о́трочеських літ вели́кого поэта.

XXVII.

Чужи́й поэзії, пога́нний и в свято́му,
Світ возмути́в ії исто́чник чи́стий,
И ді́ду си́вому, сатра́пові скупо́му,
Зако́нно сочета́в сей дух огни́стий.
Зроби́в с Хади́зи він немо́в Макгда́лу дру́гу...
Та смерть косо́ю у́зи розвяза́ла,
И во́лю ій дала́; и тя́жкую нару́гу
Вона́ умо́м просві́тленим позна́ла,
И се́рцем над людьми́, як Божество́, сия́ла.

XXVIII.

Сі го́ри-ве́летні оку́тані кедра́ми,
Дзвінкоголо́сі в ске́лях водопа́ди.
Сади́ з Эде́мськими живу́щими квітка́ми,
С котри́х плели́ вінки́ собі́ дрия́ди.
Усі́ вони́ про те Хади́зі свідкува́ли,
Як Магоме́т мали́й став перед не́ю
С слова́ми и́стени, що ду́шу підійма́ли
Над ме́ртвою в олжі́ своі́й земле́ю,
И до небе́сноі, ново́і жи́зні зва́ли.

XXIX.

Тепе́р всі ті слова́ в душі́ в її озва́лись,
И се́рце в по́ломъе, и ро́зум оберну́ли;
Всі ре́чі ви́димі з незри́мими змішали́сь,
И в бе́зумі, як в мо́рі, утону́ли.
Вона́ не на землі́ вита́е, а на не́бі,
И в ца́рство Бо́же немошни́х скликае;
Плачу́щих, мов діте́й, куко́бить коло се́бе:
Смире́ним світ в наслі́дзтво розділя́е,
А пра́вди жа́ждущих на віки вдовольня́е.

XXX.

То зда́сця їй, що ось вона́ яка́сь блудни́ця,
Сосу́д нечистоти́ да перелю́бства,
На ра́йськім де́реві отру́йлива гили́ця,
Знаря́ддє підступу и душогу́бства.
И, ру́ки ла́мючи з душе́вної тревоги,
До ніг свойму́ Проро́кові впада́е;
Пото́ком сліз гірки́х ёму́ обми́вши но́ги,
Роспу́щеним воло́ссєм обтира́е,
Стогна́ннєм жалібни́м серця́ всім роздира́е.

XXXI.

Знов, заспоко́івшись, седи́ть коло́ крини́ці,
Прихо́д Учи́теля благословля́е,
И, мов у віщої посвя́ченої жри́ці,
Из уст її проро́цтво излета́е:
„Ти жи́зні вічної водо́ю нас напо́іш,
Що жа́жди вже не зна́тимем ніко́ли;
Ти храм неви́димий, храм ду́ха нам постро́іш,
Созиждуть нам ёго́ твої глаго́ли,
Любо́ви й и́стини нези́блемі престо́ли“.

XXXII.

То хо́дить по сада́х, немо́в кого́ шука́е.
„Де ти? де ти? куди́ від ме́не скри́вся?
О Магоме́те! де твій молоди́к сия́е?
В які́ блиску́чі во́ди задиви́вся?
Ти перейшо́в у рай по ша́блі Азраі́ла;
Я ги́ну тут сере́д люде́й мерзе́них,
Що и твоя́ душа́ ясна́ не освіти́ла
Розбі́йницьких верте́пів, душ іх те́мних,
Жили́щ духі́в лихи́х, изгна́нників підзе́мних“.

XXXIII.

Аж по́ки ве́рнецця знемо́жена до до́му,
Поки́ ії під ру́ки у світли́цю
Зомлі́лу приведу́ть. В очча́янні німо́му
Верта́ецця в буди́нок, як в темни́цю,
И ме́ртва па́дае на ба́рса, мов стрілю́ю
Ії страше́нна ду́мка пробива́е.
Круго́м прислу́жниці, ота́рою німо́ю,
Стоя́ть плачу́щі, и ніхто́ не зна́е,
Чи ще зіста́лась в ній хоть и́скорка жива́я.

XXXIV.

И так мина́ють дні, мина́ють ти́жні ці́лі.
Ії году́ють, як малу́ дити́ну.
То га́снуть, як ого́нь ії духо́вні си́ли,
То запала́ють на яку́сь часи́ну.
У две́рі стукотя́ть черни́ці з молитва́ми,
Жерці́ несу́ть куми́ри чудотво́рні...
С плаче́м од них вона́, закри́вши вид рука́ми,
Бежи́ть у сад між кипари́си чо́рні.
Нена́виден ій став жере́цький торг тлетво́рний.

XXXV.

Хадизо, чистая любови жемчужино
На дні глибокого розлуки моря!
Природи матери пещена ти дитино,
Роскішна квітко під морозом гоpя!
Ще сонечко твоє ясне не закотилось,
И смерть єго проміння не згасила:
Віт тебе хмарами лице єго закрилось,
Та й знов себе на світі проявила
Єго спасительна, животворяща сила.

XXXVI.

По тій тобі страшній и памятній дорозі,
Де кінь жер землю, мов дракон крилатий,
И де письмо, в твоїй прозирливій тревозі,
Зъуміла ти віддалеки читати, —
Стови куряви иде, мов облако в пустині,
Що нужденний народ вело на спеці
До медових річок в блаженній Палестині
По дну морському, мов по певній стезці,
Пророче облако впокою й благостині.

XXXVII.

В тім облаці немов у морі потопають
Верблюди, байдаки песків сипучих,
И чалми над ними білючи сияють,
Як вічний сніг на горах из за тучи.
А перед облаком, немов на малюванні,
Рисуецця виразно кінь гривастий,
И на коні іздець, в кармазиннім жупані,
Тонкий, легкий, плечистий и грудастий,
Мов царственний орел на скелі в океані.

XXXVIII.

О, не кажіть, хто се! сама́ Хади́за зна́е:
У не́і в се́рденьку для нёго о́чі.
Душа́ її немо́в из ме́ртвих воскресе́е,
Їй світ засея́в, як со́нце серед но́чи
„Летіть, вітри́, ёго́ на кри́ла підхопіте,
Як Ві́чного небе́сні херуви́ми,
И шви́чче бли́скавки до ме́не принесіте!
Умру́, не доживу́ я до хвили́ни,
Що осяйне́ мене́ очи́ма він своїми“.

XXXIX.

Наста́ла ж та хвили́на неймові́рна,
И перед не́ю він, мов рай, сияе́.
Круго́м — як сад цвіте́: зібра́лась че́лядь ві́рна,
Его́ сло́ва уши́ма пожира́е.
„Благослове́нна будь між же́нами, Хади́зо!
Тебе́ віта́ю з Бо́жого вели́ння.
О світоза́рная свято́го ду́ха ри́зо!
Сияй на всі грядущі поколі́ння,
Як ві́чна пра́ведність, що не дозна́е тлі́ння.

XL.

„Води́в мене́ Алла́х по камя́ній пусти́ні.
Я зві́ря бив очи́ма, як стрілою́,
И ди́вного дозна́в в заоблачній святи́ні,
И ди́вне ста́лося там надо мно́ю.
И де става́в ступне́м, де з річчю оберну́вся
Усю́ди до мене́ серця́ хили́лись.
З бага́цтвом до тебе́, Хади́зо, я верну́вся:
Під здо́биччю верблю́ди вереди́лись,
И лю́де, мов квітки́, в сае́ти наряди́лись.

XLI.

„Та всі шовки́, парчі́, карма́зини, блава́ти,
Се все — мов прах доро́жній на жупа́ні
Проти́в вели́кої спасе́ння благода́ти,
Котру́ привіз я милости́вій па́ні.
Що̀ на Сина́й горі́ Мойсе́ю возвісти́лось,
Те поновив бесме́ртний Син Мари́і:
Ёму́ вся и́стена боже́ственна відкри́лась;
Розма́яв, мов тума́н, він ди́кі мрі́і,
Що зми́слено, ждучи́ Жиді́вського Мессі́і.

XLII.

„Сёго́ вели́кого Проро́ка ис проро́ків
Носи́в я з ма́лку в се́рці чи́стім, ти́хім.
Він сохрани́в мене́ од всіх мирськи́х поро́ків,
Зроби́в мене́ з мизе́рного вели́ким.
Я кри́льми полетів туди́ з гори́ Сина́я,
Де притаїлися Несторияне,
Куди́ загна́ла їх рука́ попі́в лиха́я,
Що хи́ляцця під не́і Християне,
Як під жерці́в у нас нагну́лися Пога́не.

XLIII.

„И, мов той о́лень, пив живу́ у них я во́ду,
И потечу́ть річки́ животворя́щі
Иш че́рева мого́. Від схо́ду до захо́ду
Засся́е світ, и лю́де бу́дуть зря́щі.
Алла́х мене́ посла́в. Я тінь ёго́ поба́чив
Очи́ма сме́ртними на тім Сина́ю.
Алла́х міні́ владі́ть наро́дами призна́чив,
И просвіти́в мене́ дива́ми свого ра́ю...
Се вам, як посланéць Алла́ха, возвіща́ю".

XLIV.

Схили́лись всі круго́м, и в но́ги впа́ла
Проро́кові Хади́за милости́ва;
Як ра́няшна роса́ блиску́ча, трепета́ла,
Свяще́нною поко́рою щасли́ва.
„Од ни́ні я твоя́ раба́, и всі мої́ доста́тки,
И все, що̀ маю́, все тобі́ вруча́ю:
Срібло́ и зо́лото, мае́тки й ста́тки.
Нічо́го для себе́ не зоставля́ю,
И дя́ки віт тебе́, Проро́че, не бажа́ю“.

XLV.

— „Ти не раба́, о, ні! влади́чиця ти пи́шна.
Седі́тимеш у ме́не на престо́лі,
Як со́нце осяйна́, як Божество́ вели́шна,
Свобо́дна як той ві́тер в чи́стім по́лі
Уста́нь, внемли́ и знай: Всеви́шнёго уста́ми,
В моі́м пості́ й моли́тві семидне́вній,
Благослове́н во вік союз любви́ між на́ми,
Як да́но зріть міні́ дива́ Эде́мні
В Алла́ховій оби́телі надзе́мній“.

XLVI.

Ревну́ли казани́, и загули́ тимпа́ни.
Мов Соломо́н во дні своеі́ сла́ви,
Бага́цтвом, вро́дою, прему́дростю вінча́нний,
Одда́в Проро́к день бра́чний на заба́ви.
Зраді́ли всі ховми́ у за́ймищі Хади́зи,
И го́ри ра́достю препоясáлись;
Поля́ світи́лися, мов херуви́мські ри́зи;
Ис со́нцем лю́бо во́ди цілува́лись,
А небеса́ благі́ диви́лись осміха́лись.

Ал. С. Юркéвич, на Вонвозóвій Nr. 4, вві Львóві, мáе в сéбе на схóванці видáння П. А. Кулішá:

1. „Хуторнá Поезія“ (ц. 1 кгýльден);

2. „Крáшанка“ (ц. 40 цент.);

3. „Шекспйрові Твóри“, з мóви Бритáнськоі мóвою Украінською поперекладáв П. А. Кулíш. Том I. (ц. 3 кгульдéни);

4. „Магомéт и Хадйза“, поема (ц. 60 цент.).

За перéсилку в йнші містá и за граныцю нічóго не додавляецця.

Слідóм за сіéю невелйчкою поемою печáтатимецця дрáма тогó ж áвтора, під нáзвою: „Бáйда“.